

Наступна, П'ята сюїта була написана через два роки (1944) (в трьох частинах: «Веснянка», «Вечір», «Танець») має багато спільного з першою сюїтою. Вона також побудована на народних пісенних мелодіях і являє собою їхню вільну обробку для оркестру. Принципи обробки, в цілому ті самі, однак, композитор значною мірою обмежує себе в засобах виразності, відмовляючись від ряду прийомів застосованих у вище згаданій Першій сюїті (політональні нашарування, надмірність хроматичних ходів, тощо).

«Урочиста увертюра» присвячена 300-річчю воз'єднання України з Росією (1954) музичний задум увертюри полягав у розвитку і з'єднанні двох тем з яскраво вираженим національним характером – української та російської. Головна партія сонатного Allegro увертюри – оригінальна тема побудована на характерних інтонаціях народного українського мелосу, побічна – мелодія російської народної пісні «Как пониже-то города Саратова». У розробці ці теми варіюються, розвиваються, утворюючи декілька самостійних епізодів.

Найцінніше у симфонічній творчості Ю. Мейтуса, це розробки українських народних пісень. У симфонічних сюїтах та обробках для голосу, хору з оркестром композитор знайшов нові своєрідні форми та засоби втілення народно-пісенних образів, створив ряд високохудожніх творів, побудованих на застосуванні фольклорних матеріалів. Цим самим, зробивши вагомий внесок у розвиток та популяризацію українських народно-пісенних зразків, увіковічивши їх у власних творах.

Список використаних джерел:

1. Іваницький А., Квітка К.В. Українські народні мелодії. Ч. 2: Коментар / Упоряд. та ред. А. Іваницького. – К.: ПоліграфКонсалтинг, 2005. – С. 383.
2. Малишев Ю., Мейтус Ю.С. [Текст]: очерк творчества / Ю. Малышев. – М.: Советский композитор, 1962. – 136 с.
3. Бреславець Г.М. Переосмислення фольклорної традиції у творчості харківських композиторів 20-30-х років ХХ століття / Г.М. Бреславець // Вісник ХДАДМ Музично-театральне мистецтво. – 2012. – № 12. – С. 130.

Рудавіна І.Г.

*завідувач центру безперервної освіти,
Харківська державна академія культури*

ТЕАТРАЛЬНІ МУЗЕЇ УКРАЇНИ: ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ (1923–1991 РОКИ)

Театральні музеї України – особливе соціокультурне явище, синтез музею і національної театральної спадщини. Як і кожне явище, воно мало свої причини виникнення і розвитку. Вивчення причин організації і функціонування в Україні за радянських часів музейних закладів театрального профілю має важливе теоретичне значення для пояснення їх ролі у процесі збереження

національної театральної культури. Однак, незважаючи на актуальність проблеми, теоретично і практично вона недостатньо розроблена та не була предметом самостійного дослідження.

Проведений аналіз умов і обставин створення театральних музеїв в Україні у період 1923–1991 років показав: на тенденції і динаміку розвитку, варіативність форм організації і пріоритети функціонального призначення досліджуваної групи музейних установ в українській радянській культурі впливав комплекс факторів, зумовлених певною соціокультурною ситуацією. З урахуванням специфіки досліджуваного явища автором виділено основні фактори, які спричинили виникнення в Україні на початку 1920-х років музею нового профілю – театрального: суспільно-ідеологічний та соціокультурний аспекти функціонування театру у нових загальноісторичних умовах, потреба залучення до освітнього процесу національної театральної спадщини [1, с. 167–173].

Фактори розвитку з середини 1920-х років: національно-культурне відродження, що здійснювалося в процесі українізації 1920-х років, потреба наукового вивчення явищ української театральної культури, функціонування Українського театального музею в структурі ВУАН і його взаємозв'язок з театрознавством [2, с. 212–216]. Разом з тим встановлено, що загальні тенденції політизації й ідеологізації практичної роботи музейної мережі України, згортання процесу українізації на початку 1930-х років спричинили трансформацію соціальних функцій театального музею в українській культурі. Його діяльність була адаптована до політичних вимог влади. Командно-адміністративне втручання в практичну роботу УТМ, його недостатнє матеріально-технічне забезпечення, репресивні заходи щодо керівника установи – П. І. Руліна на тлі активізації боротьби з націоналізмом призупинили прогресивний розвиток закладу [2, с. 216–217].

Тоталітарна політика 1930-х – початку 1950-х років, військові дії періоду Великої вітчизняної війни, матеріальні і кадрові проблеми повоєнного періоду на деякий час загальмували процес розвитку не тільки Державного музею театального мистецтва УРСР, а й створення театральних музеїв інших видів [2, с. 217].

Мережа музеїв театального профілю почала формуватись з середини 1950-х років. Поштовхом для її розвитку виявився короткий «сплеск духовної відлиги». В умовах тимчасової відносної лібералізації середини 1950 – початку 1960-х років активна діяльність нової генерації української радянської інтелігенції по створенню ціннісних орієнтирів національної культури сприяла виникненню притеатральних і присвячених видатним діячам українського театру – меморіальних музеїв [3, с. 91]

Подальший розвиток театральних музеїв в Україні відбувався в умовах: з одного боку – «музейного буму» та громадського руху по створенню музейних закладів, з іншого – ідеологізації, уніфікації і жорсткого партійного контролю. Командно-директивне втручання керівних структур у соціокультурний процес та методологічно-ідеологічні обмеження творчого за своїм характером громадського руху по створенню музейних закладів театального профілю (кінець 1960-х років) призвели до негативних наслідків – «пасивного

виконавства» і виникнення стандартних притеатральних музеїв-фотовиставок для пропагування радянської театральної культури та ідеології радянського суспільства [3, с. 92–96].

Своєрідний протест проти уніфікації музейних закладів театрального профілю та витіснення національних історико-культурних пріоритетів їхньої діяльності виявився у подальшому активному руху прихильників збереження й популяризації національно-культурних цінностей. Жорстке регулювання усіх напрямів діяльності театральних музеїв керівними структурами спричинило два вектори їхнього розвитку: державний та альтернативний йому громадський. В складі досліджуваної профільної групи кількісно переважали музейні заклади, які організовувалися і функціонували на громадських засадах. Мотивація створення інтелігенцією в роки «застою» суспільно-культурного розвитку і «русифікації» театру театральних музеїв на громадських засадах знайшла відображення в концепції їхньої діяльності – збереження й введення музейними засобами надбань українського театру в існуючу систему цінностей радянської епохи [4].

Прогресивні тенденції розвитку меморіальних музеїв, які простежуються з другої половини 1980-х років, спричинені загальними процесами демократизації радянського суспільства, початком періоду «сплеску» національної самоідентичності, суспільною значимістю творчої діяльності меморуючої особи для українського театру і національної культури загалом, відношенням сучасників до його надбань, впливом громадської ініціативи на музейну політику керівних структур.

Таким чином, виявлені раніше не відомі соціокультурні фактори створення і розвитку театральних музеїв в Україні (1923–1991 рр.) дозволяють визнати їх своєрідним захисним механізмом української національної театральної культури, одним з елементів формування національно-культурної ідентичності в умовах уніфікованої системи української радянської культури. Особливістю мережі музейних закладів театрального профілю був, власне, не факт їхнього існування, а специфічне відношення до національної театральної спадщини.

Список використаних джерел:

1. Рудавіна І. Г. Передумови виникнення театральних музеїв в Україні (1919-1923) / І. Г. Рудавіна // *Культура України: Зб. статей / Під ред. М. В. Дяченка, В. М. Шейка.* – ХДАК, 2012. – Вип. 37. – С. 166–174.
2. Рудавіна І. Г. Український театральний музей і театрознавство: фактори розвитку та форми взаємовпливу (1926-1934) / І. Г. Рудавіна // *Культура України: Зб. наук. праць / Під ред. М. В. Дяченка, В. М. Шейка.* – ХДАК, 2011. – Вип. 34. – С. 211–220.
3. Рудавіна І. Г. Театральні музеї на громадських засадах у Лівобережній Україні середини 1950-1980-х рр. / І. Г. Рудавіна // *Культура України: Зб. наук. праць / Під ред. М. В. Дяченка, В. М. Шейка.* – ХДАК, 2012. – Вип. 39. – С. 90–98.
4. Рудавіна І. Г. Культурологічні аспекти організації притеатральних музеїв Наддніпрянщини (70-ті рр. ХХ ст.) // *Матеріали XV Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених «Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених» // 18-19 квітня 2013 р., Черкаський національний Університет ім. Б. Хмельницького.* – С. 222–223.